

TUUMA

Työn ja yrittäjyyden uudet mahdollisuudet

YHTEISÖLÄHTÖISTEN YHTEISKUNNALLISTEN YRITYSTEN TOIMINTAEDELLYTYSTEN PARANTAMINEN MAASEUDULLA

Sisältö

YHTEISÖLÄHTÖISTEN YHTEISKUNNALLISTEN YRITYSTEN TOIMINTA- EDELITYSTEN PARANTAMINEN MAASEUDULLA	2
Yhteisöt yhteiskunnallisina yrittäjinä ja palveluiden turvaajina	2
Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yrittäjyys paikallisuuden ilmentymänä ja lähipalveluiden tuottajana.....	3
SUOSITUKSIA MAASEUTUALUEIDEN YHTEISÖLÄHTÖISEN YHTEIS- KUNNALLISEN YRITTÄJYYDEN JA PALVELUTUOTANNON TOIMINTA- EDELITYSTEN PARANTAMISEKSI	5
Palvelutuotannon mallien kehittäminen	6
Hallinnon rakenteiden arvioiminen yhteisöjen omaehtoisen palvelutuotannon toimintaedellytysten näkökulmasta	7
Yhteisötalouden edistäminen EU:n ja kansallisella agendalla.....	9
LISÄTIETOJA	11
LÄHTEET	12

Tämä aloite tuo esiin ne toimenpiteet, joita vaaditaan maaseudun yhdenvertaisen ja yhteiskunnallisesti oikeudenmukaisen palvelurakenteen turvaamiseksi yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden keinoin.

Aloitteen on käsitellyt ja hyväksynyt maaseutupolitiikan neuvosto. Aloite on valmisteltu maaseutupolitiikan TUUMA-verkoston yhteisölähtöisen yhteiskunnallisten yritysten keskustelutilaisuuksiin osallistuneiden tahojen kanssa, Päivi Töylin johdolla. Osallistuneet tahot:

- Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin Yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten -tutkimusryhmä
- Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen (YYO) edustajia (Osuuskuntien Keskusjärjestö Pellervo Oy, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Vates-säätiö, Silta-Valmennusyhdistys ry)
- Suomen Kylät ry
- Kehittämisyhdistys Mansikka ry
- Suomen sosiaali ja terveys ry
- Kuntaliiton edustajia.

Tekstin toimitus: Päivi Töyli, Katja Rinne-Koski, Merja Lähdesmäki, Ada Trogen, Juha Rutanen ja Antonia Husberg.

Taitto: Jaana Huhtala

Kannen kuva: Rodeo

2024

Maaseutupolitiikan verkosto TUUMA (Työn ja yrittäjyyden uudet mahdollisuudet maaseudulla) keskittyy toimillaan työn ja yrittäjyyden mahdollisuuksien vahvistamiseen maaseutualueilla osana kestävyys siirtymää. Verkosto paneutuu maaseudun osaamisen vahvistamisen keinoihin ja toimintaympäristön kehittämiseen. Tavoitteena on lisätä maaseudun elinvoimaisuutta, työllisyyttä ja yritysten kilpailukykyä. Verkoston toimintaa toteuttavat yhteistyössä Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti, Vaasan yliopiston tutkimusala InnoLab sekä Aisapari ry.

Yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten parantaminen maaseudulla

Aloite tuo esiin ne toimenpiteet, joita vaaditaan maaseudun yhdenvertaisen ja yhteiskunnallisesti oikeudenmukaisen palvelurakenteen turvaamiseksi yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden keinoin.

Yhteisöt yhteiskunnallisina yrittäjinä ja palveluiden turvaajina

Maaseudun palvelut ovat vuosikymmenten saatossa vähentyneet ja keskittyneet maakuntien keskuksiin. Maaseudun puuttuvien palveluiden on nähty pahimmillaan johtavan yhdenvertaisuuden ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden vähenemiseen, mikäli ihmiset joutuvat valitsemaan maaseudulla asumisen ja palveluiden saatavuuden välillä. Palveluiden digitalisaatio lisää osaltaan palveluiden saavutettavuutta, mutta ei niissä asukasryhmissä, jotka niitä eniten tarvitsivat: THL:n tutkimuksen mukaan sähköisiä palveluita on sisemmällä kaupunkialueella käyttänyt 13 % ja harvaan asutulla maaseudulla 8 % eläkeikäisistä (Vehko ym. 2022).

Yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten parantaminen ja maaseudun näkökulman nostaminen vahvemmin keskusteluun on tärkeää juuri nyt. Suomalaisessa yhteiskunnassa ja EU:n tasolla on tapahtunut ja tapahtumassa samanaikaisia yhteiskunnallisia muutoksia, kuten väestönmuutos ja kestävyysmurros, joihin yhteisölähtöiset yhteiskunnalliset yritykset voivat vastata paikallisesti. Kuntien ja alueiden eriytymiskehitys (esim. Kahila ym. 2022, Valtiovarainministeriö 2022, Lehtonen ym. 2023), kaupunki- ja maaseutualueiden väliset erot ihmisten luottamuksessa julkisiin instituutioihin (OECD 2021) sekä arvotutkimuksiin perustuva tieto ihmisten kokemasta epäoikeudenmukaisuudesta ja välinpitämättömyydestä (esim. Haavisto 2022, Maaseutubarometri 2020) kertovat

tarpeesta muuttaa esimerkiksi palvelutuotannon suunnitteluun ja järjestämiseen liittyviä tapoja.

Maaseutualueilla yhteisöillä on vahva rooli paikallisten palveluiden tuottajina. Ne toteuttavat usein palveluita, joita on totuttu näkemään julkisen sektorin tehtävinä tai markkinaehtoisessa palvelulikoimassa. Esimerkkejä tästä ovat lasten päivähoito, ikäihmisten koti- ja tukipalvelut, vesihuolto sekä infrarakentaminen ja -ylläpito. Maaseutuyhteisöjen usein vapaaehtoistyönä toteuttamana palvelutuotanto voi kuitenkin helposti johtaa toiminnan ja vastuun kasautumiseen samojen aktiivisten asukkaiden ja toimijoiden harteille, jotka aikaa myöten väsyvät. Julkisten palveluiden toteuttamista maaseutualueilla ei voida laskea vapaaehtoistoiminnan varaan tilanteissa, joissa palvelut eivät ole saatavilla tai saavutettavissa julkisen ja/tai yksityisen sektorin toteuttamana. On selvää, että palvelutuotannolle maaseutualueilla tarvitaan toimivampia rakenteita.

Yhteisölähtöisyys on tunnistettava paremmin yhteiskunnallisessa yritystoiminnassa ja sen edistämässä. Suomessa yhteiskunnallisten yritysten edistämistyön huomio on kohdistunut usein vajaan kentoisten ja pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen liittyviin kysymyksiin. Toimenpiteet eivät välttämättä vastaa maaseutualueiden haasteisiin, jossa yhteiskunnallisilla yrityksillä olisi paljon potentiaalia, mikäli yhteisöjen rooli tunnettaisiin paremmin. Yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden toteuttamistavoista sekä rahoitusmahdollisuuksista ja -välineistä tarvitaan enemmän tietoa.

YHTEISKUNNALLISET YRITYKSET

Yhteiskunnallisella yrittäjyydellä tarkoitetaan yhteiskunnallisen, sosiaalisen tai ekologisen tavoitteen saavuttamiseksi perustettua yritystoimintaa, jonka voitosta suurin osa suunnataan valitun tavoitteen hyväksi. Vuonna 2021 julkaistun yhteiskunnallisten yritysten strategian mukaan yhteiskunnalliset yritykset nähdään tärkeänä voimavarana suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan haasteisiin vastaamisessa, sillä haasteisiin vastaamiseen tarvitaan sekä mahdollisimman laaja toimijajoukko että uudenlaisia toimintatapoja. (TEM 2021.)

Suomessa yhteiskunnallisilla yrityksillä ei ole erityisasemaa lainsäädännössä, vaan ne ovat samanlaisessa asemassa kuin kaikki muutkin yritykset. Yhteiskunnallisten yritysten strategian (2021) lähtökohtana on, että Suomessa vahvistetaan yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä ja tuetaan niiden toimintaa uusien ja uudella tavalla tuotettujen palveluiden tuottamiseksi olemassa olevan julkisen palvelujärjestelmän puitteissa.

Yhteisölähtöisellä yhteiskunnallisella yrityksellä tarkoitetaan yhteisön omistamaa ja/tai perustamaa ja tietyssä maantieteellisessä paikassa tai yhteisössä toimivaa yritystä, joka vastaa paikallisiin tarpeisiin tekemällä liiketoimintaa yhteisön hyväksi.

Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yrittäjyys paikallisuuden ilmentymänä ja lähipalveluiden tuottajana

Kontekstilla on väliä: maaseudulla yhteiskunnallisten yritysten merkitys ja rooli on erilainen kuin kaupunkialueilla. Kaupungeissa sijaitsevat yhteiskunnalliset yritykset vastaavat enemmänkin työllisyyden haasteisiin siinä missä maaseudun yhteiskunnalliset yritykset paikkaavat peruspalveluiden puutteita ja pyrkivät parantamaan kylän elinvoimaa tukemalla asukkaiden arjen rakenteita. (Kattilakoski 2022; myös Rinne-Koski & Lähdesmäki 2021.) Toukokuussa 2023 julkaistun Yhteiskunnallisten yritysten sosiaalisten innovaatioiden raportin (Lillberg, ym. 2023) fokusryhmähaastatteluiden yhteydessä nousi esiin, että maaseutunäkökulma on

jäänyt vähemmälle huomiolle, mutta yhteisötaloudesta ja yhteiskunnallisista yrityksistä voitaisiin haakea ratkaisuja harvenneiden arjen palveluiden tuottajiksi. Yhteisötalous tarjoaa ratkaisun kokoamalla toimijoita ja ihmisiä yhteen palveluiden tuottajiksi.

On selvää, että maaseutualueilla (95 % Suomen pinta-alasta) on tarve peruspalvelujen läheisyydelle ja helpolle saavutettavuudelle sekä lähipalvelujen toteutustapojen kehittämiseksi (esim. Maaseutubarometri -tutkimukset). Hyvinvointialueet vastaavat muun muassa hyvinvointi-, terveys- ja turvallisuuspalveluiden yhdenvertaisesta saatavuudesta ja niiden toteuttamistavan valinnasta. Yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden kautta voidaan tuottaa esimerkiksi hyvinvointialueiden vastuulla olevia iäkkään henkilön toimintakykyä ja arjessa suoriutumista vahvistavia tukipalveluita (mm. ateria-, vaatehuolto-, siivous-, asiointipalvelut) sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistäviä tai tukevia palveluita (STM 2023).

Kuntien tulevaisuustyön raportissa (VM 2022) todetaan, että kuntien tehtävät tulevaisuudessa keskittyvät osaamisen, kulttuurin ja elinvoiman edistämiseen sekä paikallisuuden kehittämiseen. Näin ollen kuntien vastuulla olevia lähipalveluita ovat muun muassa lasten ja nuorten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä liikunta- ja kulttuuripalvelut. Kunnilla on myös merkitystä omina paikallisyhteisöinä ja yhteisön kehittäjinä. Nykyisessä tilanteessa monellakaan hyvinvointialueella tai kunnalla ei kuitenkaan välttämättä ole tarpeeksi resursseja (esim. työvoimaa) vastaavien lähipalveluiden toteuttamiseksi tai niiden kehittämiseksi.

Vartenotettava ratkaisu löytyy kuntien tai hyvinvointialueiden ja paikallisyhteisöjen yhteistyöstä. Yhteisölähtöiset yhteiskunnalliset yritykset vahvistavat erityisesti maaseudulla yksilön ja yhteisöjen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja turvallisuuden kokemusta. Ne vastaavat asukkaiden palvelutarpeisiin, tukevat alueella jo olemassa olevaa toimintaa ja tuottavat liiketoiminnan kautta lisäresursseja paikallisyhteisöön. Ne tuottavat ja voivat tuottaa palveluja, joita muut eivät pysty tai halua markkina-
lähtöisistä syistä tuottaa. Tähän sisältyy niiden iso potentiaali: tutkimusten mukaan yhteiskunnallinen yritys pystyy yhdistämään toiminnassaan sekä taloudellisia, ympäristöllisiä että sosiaalisia tavoitteita, joiden kautta se voi vastata monipuolisesti paikallisiin ja alueellisiin tarpeisiin

Suosituksia maaseutualueiden yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden ja palvelutuotannon toimintaedellytysten parantamiseksi

Yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi tarvitaan lisää jaettua asiantuntijuutta, lisää tietoa ja tarvetta vastaavaa osaamista, uudenlaisia palvelutuotannon yhteistyö- ja toimintamalleja, yhteisöille soveltuvia rahoitusmalleja sekä hallinnon rakenteiden päivittämistä. Näiden edistämiseksi tarvitaan koordinaatiota sekä tutkimustiedon ja käytännön kokemusten yhdistämistä.

Suosituksia kytkeytyvät eri hallinnonaloihin, strategioihin sekä käynnissä olevaan ja/tai suunniteltuun kehittämistoimintaan (ks. jäljempänä kohta **Yhteisötalouden edistäminen EU:n ja kansallisella strategialla**). Haasteena on erilainen hankerahoitus, joka kohdistuu eri kohderyhmille, eri alueilla ja eri painotuksiin. Keskeistä on, ettei asioita edistetä vain omista silloista käsin, jolloin kokonaiskuva jää hajanaiseksi eikä yhtymäkohtia hu-

mata tai löydetä. On entistä tärkeämpää pureutua asiaan ilmiölähtöisesti (yhteisölähtöisyys maaseutualueilla) ja etsiä etenemisaskelia yhdessä. Asian ympärille tarvitaan oma ekosysteemi, jossa työ- ja elinkeinoministeriön, valtionvarainministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön mahdollistavilla toimenpiteillä on keskeiset roolit. Ehdotetut toimenpiteet esitellään seuraavilla sivuilla.

(ks. esim. Olmedo, van Twuijver & O'Shaughnessy 2021; OECD 2018; Blagoycheva 2019; Kim & Lim 2017).

Yhteiskunnallinen yrittäjyys voidaan nähdä myös yhtenä kansalaisaktiivisuuden muotona. Monessa maassa kiinnostuksen kohteena on erityisesti maaseutuyhteisöjen mahdollisuudet kehittää asukkaiden hyvinvointia, työllisyyttä sekä vastata palvelukysyntään. Yksi hyvä esimerkki tällaisesta toiminnasta on kyläyhdistysten omaehtoinen palvelutuotanto. (esim. Kattilakoski 2015; YTYÄ Kylä-hanke.) Yhteisöön juurtunut ja paikallisiin tarpeisiin reagoiva yhteiskunnallinen yritys toimii myös asukkaiden osallistamisen ja kuulluksi tulemisen välineenä. Lisäksi yhteisön omaehtoinen palvelutuotanto suuntaa palvelutuotannon hyödyt koko yhteisöön, millä on merkittävä kehitystyötä vahvistava merkitys.

Potentiaalia yhteisölähtöisten palveluiden toteuttamiseen on, jos tarkastellaan asiaa paikallisen yhteisölähtöisen toiminnan näkökulmasta, mitä

esimerkiksi kyläyhdistykset edustavat. Suomen Kylät ry:n vuosikertomuksen (2023) mukaan toiminnallisia kyliä on 4375, rekisteröityneitä kyläyhdistyksiä on 3336 ja yhteisöllisiä tiloja on yhteensä 2567. Tahtotilaa varainhankinnan miettimiseen on, koska yhteisöllisten tilojen ylläpitoon tarvitaan rahaa ja seinien sisäpuolelle toimintaa. Kuisman (2013) kylien liiketoimintaan liittyvässä oppaassa todetaan, että tuloa tuovaa kylien liiketoimintaa on arviolta noin kymmenesosassa järjestäytyneitä kyliä. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin toteuttamista tutkimus- ja kehittämishankkeista saatujen kokemusten perusteella yhteisöjen omaehtoisen palvelutuotannon kasvamisen ja yleistymisen hidasteena on muun muassa yhteisöjen toteuttaman yritys- ja palvelutoiminnan sekä julkisiin hankintoihin liittyvän tiedon ja osaamisen puute, yhteisöjen yleishyödyllisen toiminnan ja liiketoiminnan hallinnollinen rajanveto sekä yhteisöjen yritystoiminnan rahoitusmahdollisuuksien puute.

PALVELUTUOTANNON MALLIEN KEHITTÄMINEN

Palvelutuotannon mallit kokeilujen kautta

Maaseudun palveluiden tuottaminen yhteistyössä paikallisyhteisöjen ja julkisen sektorin välillä on keino hyödyntää olemassa olevia resursseja mahdollisimman tehokkaasti.

Palvelutuotannon suunnittelussa paikallisyhteisön asiantuntemus tavoista ja kehittämisen tarpeista on kullaan arvoista. Paikallisyhteisö ja julkinen taho voivat yhdistää voimansa palvelun tuottamiseksi, jolloin puhutaan yhteistuottamisesta. Yhteistyöstä on jonkin verran kokemuksia esimerkiksi asuinalue suunnittelun tai osallistuvan budjetoinnin osalta, mutta yhteistyön paikkoja olisi laajemminkin. Esimerkiksi osana maaseudun ikääntyvän asukkaan palveluverkkoa (Pöyry-Lassila 2017) arjen sujuvuuden ja turvallisuuden sekä lähialueiden saatavuuden turvaamiseksi voidaan tehdä yhteistä suunnittelua ja ideointia palvelutuotannon toteutuksesta eli palvelupolku, jossa avautuu mahdollisuuksia työnjakoon ja yhteistoimintaan.

Tarvitaan käytännönläheisiä maaseudulla toimivien yhteisöjen omaehtoisen palvelutuotannon kokeiluja, joissa pureudutaan konkreettisesti paikallisyhteisöjen ja kunnan ja/tai hyvinvointialueiden uudenaikaisiin yhteistyömahdollisuuksiin. Kokeiluissa voidaan yhteissuunnittelun, -kehittämisen tai -tuotannon kautta kehittää palvelutuotannon malleja maaseutualueiden hajautuneen yhdyskuntarakenteen, pitkien etäisyyksien ja ikääntyneen väestön konteksteissa, joissa yhteisöllillä on keskeinen rooli. Kokeiluissa mitataan ja seurataan taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia osana vaikutusten arviointia. Tämä lähestymiskulma täydentää Yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintaedellytysten parantaminen -koordinaatiohankkeen tavoitetta yhteiskunnallisissa yrityksissä ja yhteisötaloudessa syntyvien sosiaalisten innovaatioiden edistämisestä sekä arviointi- ja vaikuttavuusosaamisen lisäämisestä tuomalla mukaan toimintaympäristönä maaseudun.

Julkiset hankinnat yhteisötalouden edistäjänä

Hankintalain suomina mahdollisuuksia, kuten esimerkiksi hankintojen jakamista osiin, sosiaalisten kriteereiden monipuolista käyttöä ja avointa markkinavuoropuhelua, ei vielä osata hyödyntää paikallistalouden ja palvelutuotannon näkökulmista. Tässä onkin osaamisen ja tiedon puutetta sekä hankkijoiden että tarjoajien puolella. Markkinavuoropuhelun puitteissa olisi mahdollista ottaa yrittäjät ja järjestöt mukaan mallien ja toiminnan suunnittelu- vaiheeseen. Näin vältetään kilpailun vääristyminen ja varmistetaan yhdenvertaisuus. Haasteena on paikallisyhteisöjen ja julkisten hankkijoiden väliseen yhteistyöhön liittyvien hyvien toimintamallien puute, mikä hidastaa asian edistämistä. (Rinne-Koski, ym. 2020.)

Kansallisen julkisten hankintojen strategian (VM 2020) tavoitteisiin on nostettu hankintayksiköiden osaaminen, ymmärrys markkinoiden toiminnasta, elinvoimaisuusvaikutus ja innovaatiomyönteisen markkinan edistäminen. Tavoitteissakorostuu myös markkinavuoropuhelu, hankintojen jakaminen osiin sekä palveluiden loppukäyttäjien osallisuuden huomioimisen merkitys, erityisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen hankinnoissa, joissa loppukäyttäjien kuuleminen ja tarpeiden huomioiminen ovat lakisääteinen velvollisuus. Julkisen sektorin tulee toimia yhteistyössä yritysten kanssa ja kehittää uudenlaisia toiminta- ja kumppanuusmalleja sekä pysyviä yhteistyöverkostoja niin kansallisella kuin paikallisella tasolla.

Tarvitaan malleja, kokeiluja ja parhaita käytäntöjä hankintojen toteuttamisen näkökulmasta, joissa pureudutaan kriteerien käyttöön ja soveltamiseen maaseudulla tarvittavien palveluiden toteuttamisessa ja yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden kautta. Samalla tulee huomioida taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset maaseudulle.

HALLINNON RAKENTEIDEN ARVIOIMINEN YHTEISÖJEN OMAEHTOISEN PALVELUTUOTANNON TOIMINTAEDELLYTYSTEN NÄKÖKULMASTA

Pienten yhdistysten elinkeinotoiminnan edellytysten parantaminen

Elinkeinotoiminnan ja yleishyödyllisen toiminnan välisen rajanvedon epäselvyys hidastaa pienten yhdistysten elinkeinotoiminnan toteuttamista. Yhdistykset pelkäävät, että elinkeinotoiminnan volyyymi ylittää vuosittaisen arvonlisäverovelvollisuusrajan, mikä saattaa aiheuttaa jälkikäteen tulevia mittavia-kin veroseuraamuksia. Verokohteluun haettavat enakkopäätökset ovat hintavia, eritoten maaseudun pienten paikallisyhdistysten näkökulmasta katsottuna. Yhteisöjen yhteiskunnallisen yritystoiminnan aloittamisen kynnyksiä tulisi madaltaa sekä verotuksen selkiyttämisen että rahoitusmahdollisuuksien näkökulmasta.

Rahoitusmahdollisuuksia paikallisyhteisöjen elinkeinotoiminnan kehittämiseen ja kokeilujen tekemiseen on vähän. Yhteisöllä on mahdollisuus edistää hankerahoituksen avulla alueensa elinvoimaa ja asukkaiden hyvinvointia, mutta se ei ole tarkoitettu palvelu- tai yritystoiminnan toteuttamiseen. Nykyinen CAP-ohjelma antaa yhteisöjen palvelutuotannon suunnitteluun jonkin verran uusia työkaluja, mutta haasteena edelleen on riittävän rahoituksen saaminen. Samalla on huomioitava myös julkisin varoin tuetun palvelun kehittämisen ja varsinaisen yritystoiminnan raja ja siitä aiheutuva kilpailuneutraaliteetin säilyminen. Myöskään yhteisöjen yrittäjyyspolun kehittämiseen ei ole samalla tavalla rahoitusta kuin on henkilöyrittäjälle.

Tarvitaan todellisiin käytännön tilanteisiin pohjautuvia malleja, materiaalia ja eritoten neuvontaa. Neuvonnassa tulee avata, miten yhdistysten palvelutoiminnan verotus toteutuu siinä kohtaa, kun se lähtee kasvattamaan palvelutuotantoa ja toteuttamaan elinkeinotoimintaa. Tarvetta on erityisesti maaseudun yhteisöille suunnatulle oppaalle, jonka avulla yhdistykset saisivat eväitä siihen, mitä ottaa huomioon elinkeinotoiminnan tai yhdistyksen yritystoiminnan aloittamisessa ja kehittämisessä, mistä voi kysyä neuvoja ja miten asian kanssa kannattaa edetä huomioiden myös rahoitusmahdollisuudet. Tämä opas auttaa myös yhdistyksiin liittyviin neuvontatar-

peisiin vastaamisessa. Uutena rahoitusmuotona voitaisiin kokeilla yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrityksen starttirahaa, joka huomioisi toiminnan alkuun saattamisen ohella työvoiman palkkaamisen.

Yhdistys- ja yritysneuvonnan yhdistäminen sekä tukiverkoston kehittäminen

Moni palveluita tuottava yhdistys maaseudulla on valinnut toimintamuodokseen eräänlaisen hybridimallin, jossa palveluita tuotetaan yhdistyksen yhteyteen perustetun yrityksen kautta. Kuten yhteiskunnallisen yrityksen kohdalla, myöskään tässä ei ole kyse yritystoiminnan juridisesta muodosta, vaan liiketoimintamallista. Yhteisöjen palvelutuotannossa on huomioitava, mitä elinkeinotoiminnan yhdistystoiminnasta erottamatta jättäminen voi merkitä. Pahimmillaan yritystoiminnan loppuminen voi kaataa koko yhdistyksen. Jos yhdistys on osakaana osakeyhtiössä tai osuuskunnassa eli toiminta on erotettu, yhdistys ei voi toimia konkurssin aikana, mutta toiminta voi jatkua sen jälkeen. Sitä vastoin yhdistyksen konkurssissa sen toiminta lakkaa ja sen varat käytetään velkojen maksuun.

Maaseudun yhteisöjen toteuttama yritystoiminta edellyttää sekä yhdistys- että yritysneuvonnan uudenlaista osaamista sekä keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Neuvonnan (yhdystysneuvonnan, (uus)yritysneuvonnan, alueellisten kehitysyhtiöiden, kuntien elinkeinoasiamiesten, ym.) on tärkeää tuntee sekä yhdistys- että yritystoimintaa pystyäkseen tarjoamaan tarvittavaa tukea ja ohjausta huomioiden myös olemassa olevien rahoitusten hyödyntäminen.

Tarvitaan tietoa ja parhaita käytäntöjä elinkeinotoiminnan ja yhdistystoiminnan erottelusta ja erottamatta jättämisen seurauksista. Lisäksi maaseudun yhdistys- ja yritysneuvonnan sisällöissä tulee huomioida "yhteisöjen yrittäjyyspolku", jonka kautta syvennetään tietoa ja osaamista yhdistystoiminnasta yrittäjyyteen siirtymisen vaiheessa. Yrittäjyyspolkujen kehittämisen tueksi tarvitaan neuvonnan tukiverkosto, joka huomioi maaseudun toimintaympäristön ja pienet yhteisölliset toimijat.

HUOMIOIDAAN MAASEUDUN YHTEISÖLÄHTÖINEN LIIKETOIMINTA

Liiketoimintaosaamisen lisääminen, alueellisten ja paikallisten toimijoiden osaamisen ja verkostoitumisen edistäminen sekä yhteiskunnallisen yrittäjyyden ja yhteisötalouden tunnettuuden lisääminen on kirjattu mukaan Yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintaedellytysten parantaminen -koordinaatiohankkeen tavoitteisiin. Tärkeää onkin, että osana näitä tavoitteita huomioidaan myös maaseudun yhteisölähtöisen toiminnan erityispiirteet ja vaikutukset. Laajemmin ajateltuna yhteisölähtöinen liiketoimintamalli tulisi huomioida osana yrittäjyyskasvatusta eri asteilla aina perusopetuksesta korkeakoulutukseen (ml. jatkuva oppiminen) saakka.

Kuva Maaseutupolitiikka.fi:n kuvapankki.

Maaseudun yhteisölähtöiset yhteiskunnalliset yritykset ja SG(EI)-palvelut

Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yrittäjyys avaa mahdollisuuksia palvelujen tuottamisen turvaamiselle ja kehittämiselle, joka on osoittautunut julkiselle ja yksityiselle sektorille vaikeaksi tai mahdottomaksi maaseutualueiden olosuhteissa.

Yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvät palvelut (SGEI, eli englanniksi Services of General Economic Interest) tulee kyseeseen, kun sellaista yksityistä, markkinaehtoista palvelutuotantoa ei ole, jonka kilpailuasemaa julkisesti tuetulla palvelulla poljettaisiin. SGEI kuuluu valtioneuvoston (de minimis) lainsäädännön piiriin, mikä tekee sen hyödyntämisen hankalaksi (vrt. yleishyödyllinen palvelu, SGI, eli Services of General Interest). Kuitenkin SGEI voisi olla mahdollisuus

edesauttaa palveluiden tuottamista maaseutualueilla yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten avulla.

Tarvitaan tietoa, miten SGEI:tä on Suomessa hyödynnetty palvelujen tuottamisessa maaseutualueilla. Opas "Palveluvalvoite maaseudulla – SGEI palvelujen järjestämisen työkaluna" (2015) ja "Maaseudun palvelut valinkauhassa – markkinoiden toimivuus ja SGEI" -julkaisu (2013) antoivat eväitä asian edistämiseksi, mutta on epäselvää, millaisia tuloksia on saatu aikaan ja mikä on tilanne nyt. On tarve tutkimus- ja kehittämistoimille, joilla saadaan tietoa ja voidaan lisätä osaamista maaseudun SGEI-palvelujen tuottamisesta huomioiden yhteisölähtöiset yhteiskunnalliset yritykset.

Yhteisötalouden edistäminen EU:n ja kansallisella agendalla

Euroopan komission (2022, 2021a-c) tavoitteena on kehittää yhteisötaloutta, joka on yksi EU:n päivitetyn teollisuusstrategian niin sanotuista siirtymäväylistä. Euroopan komissio painottaa yhteiskunnallisen resilienssin kehittämistä, erityisesti maaseutualueilla. Millä tavalla yhteisötaloutta ja siihen liittyviä hallinnon rakenteita, lainsäädännöllistä kehikkoa, rahoitusmalleja ja asiantuntijuutta viedään eteenpäin suomalaisessa yhteiskunnassa – myös paikallisesti ja alueellisesti? Maaseutualueiden elinvoiman ja työllisyyden vahvistamisessa yhteisötaloutta tukevien paikallisten ja alueellisten ratkaisujen löytäminen on tärkeää. Jotta tavoitteet voidaan viedä yhdenvertaisesti koko yhteiskunta ja erilaiset alueet tunnistaa ja huomioida, tarvitaan lisää tietoa, parhaita käytäntöjä ja jaettuja kokemuksia yhteisötalouteen liittyvistä mahdollisuuksista. Marraskuussa 2023 Euroopan unionin neuvosto antoi suosituk-

Kuva Rodeo

sen yhteisötalouden toimintaedellytysten kehittämiseksi (Euroopan unionin virallinen lehti 2023).

Yrittäjyysstrategiassa (TEM 2022) tunnustetaan maaseutuyrityksiin ja yhteiskunnallisiin yrityksiin liittyviä erityistarpeita ja -tilanteita sekä tarvetta kehittää ja lisätä julkisten yrityspalveluiden asiakaslähtöisyyttä. Strategian tavoitteiden toteuttamisessa on keskeistä tunnistaa maantieteellinen ulottuvuus myös yhteiskunnallisten yritysten osalta: miten ja mistä yhteiskunnallinen yritys syntyy hajautetussa yhdyskuntarakenteessa, ikääntyvän ja vähenevän väestön sekä pitkien etäisyyksien maaseutu- ja saaristoalueilla? Tavoitteiden toteuttamisessa on kautta linjan tunnistettava ja ymmärrettävä myös maantieteellinen ulottuvuus ja toimintaympäristöön liittyvä konteksti.

Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus (YYO) palvelee yhteiskunnallista yritystoimintaa koko Suomessa tarjoamalla neuvontaa ja ohjausta toimiville yhteiskunnallisille yrityksille ja sellaisia perustaville. YYO:n kanssa tekee tiivistä yhteistyötä **Yhteiskunnallisten yritysten liiketoimintaedellytysten parantaminen -koordinaatiohanke** 2023–2027 (ESR+). YYO:n laatimassa politiikkasuosituksessa esitetään tavoitteita ja toimia liittyen työllistämiseen ja julkisiin hankintoihin. YYO on nostanut esille sosiaaliset innovaatiot ja ekosysteemit. YYO on toteuttanut toimeksiannon yhteiskunnallisten yritysten neuvonnan juurruttamiseksi yleiseen yritysneuvontaan, mihin liittyen on käsikirja, joka huomioi liike- ja palvelutoimintaa toteuttavat yhdistykset ja säätiöt. Nykytilanteessa tarvitaan erityisesti neuvontaa yhteisölähtöisen toiminnan kehittämisessä liiketoiminnaksi.

Edellä mainitun ESR+ -hankkeen tehtävänä on koota yhteiskunnallisen yrittäjyyden ja yhteisötalouden liiketoimintaosaamisen parantamisen teemassa olevia toimijoita (yritykset, yhteisötalouden ja yhdistystoimijat, oppilaitokset, rahoittajat, viranomaiset) verkostoiksi, joiden kautta tietoa, toimintaa ja tuloksia saadaan koottua ja koordinoitua. Hankkeessa on merkittävä rooli alueilla toteutettavalla toiminnalla, johon yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten näkökulma voisi sopia jalkautettavaksi ja tiedon jakajaksi. Erityisesti paikallisten ja alueellisten toimijoiden osaamisen ja verkostoitumisen edistämisessä sekä liiketoimintaosaamisen lisäämisessä on tunnistettava maaseutualueilla oleva yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen

yrittäjyyden suuri potentiaali. On tärkeää, että työllisyyden näkökulman ja tavoitteiden lisäksi tunnistetaan yhteiskunnallisen yrittäjyyden mahdollisuudet yhteisöllisessä maaseudun palvelujen tuottamisessa ja kehittämisessä.

Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman 2021–2027 toimenpiteessä **Edistetään yhteisöllistä palvelutuotantoa ja yhteiskunnallista yrittäjyyttä** korostetaan kyläyhteisöjen ja -yhdistysten roolia lähipalvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi yhteisöllisen palvelutuotannon keinoin. Keinoina on esitetty muun muassa kylien välisen yhteistyön tiivistämistä tai yhteisöllisten yhteiskunnallisten yritysten perustamista (MMM 2021). Palvelujen turvaamiseksi maaseudulla tarvitaan toimintamuotoja, joiden ensisijaisena tavoitteena ei ole voitto vaan palvelu ja yleishyödyllisyys, ja

tähän vastaa arvopohjainen yhteiskunnallisten yritysten toiminta.

Euroopan maaseuturahastosta ja kansallisista varoista rahoitetaan kansallisen CAP-suunnitelman (MMM 2022), alueellisten maaseutus suunnitelmien (ELY) ja paikallisten kehittämissuunnitelmien (Leader) mukaisia maaseudun kehittämistoimia. Maaseutualueiden yhteisöt tunnustetaan innovatiivisia ratkaisuja sekä paikallisia vahvuuksia ja mahdollisuuksia kehittävinä toimijoina. Esimerkiksi älykäs kylä -yhteistyöhankekokonaisuudessa kohderyhmänä on maaseutualuiden yhteisöt, jotka hyödyntävät innovatiivisia ratkaisuja sekä paikallisia vahvuuksia ja mahdollisuuksia oman resilienssin vahvistamiseksi. Maaseudun palvelujen ja toimintaympäristön yhteistyöhankkeet puolestaan mahdollistavat esimerkiksi luontohyvinvointipalveluiden kehittämistä.

Lisätietoja

Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus, YYO:

- Tilastotietoa yhteiskunnallisista yrityksistä <https://yyo.fi/data>
- Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen laatimassa [politiikkasuosituksessa](#) (pdf) esitellään tavoitteita ja toimia, joilla vauhditetaan yhteiskunnallisten yritysten kykyä luoda uusi työpaikka 100 000 ihmiselle, erityisesti osatyökykyisille ja muille tukea tarvitseville tekijöille. Keinot ovat jo olemassa, eivätkä ne vaadi julkista lisärahoitusta nykytasoon verrattuna <https://yyo.fi/ajankohtaista/yyo-uusi-tyopaikka-100-000-ihmiselle-yhteiskunnallisten-yritysten-voimalla>
- Yrittäjän Tietopankki <https://yyo.fi/tietopankki/>

Harri Kostilainen & Ari Nieminen (toim.)

Yhteiskunnallinen yritys

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-420-6>

Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti: Yhteiskunnallinen yrittäjyys maaseudulla (YTYÄ) <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/tutkimus/yrittajyys-maaseudulla/yhteiskunnallinen-yrittajyys-maaseudulla-ytya>

Maaseutupoliittikan politiikkasuositukset [Kunnat ja yhteiskunnallinen yrittäjyys: organisoituja malleja maaseudun palvelutuotantoon. Maaseutupoliittikan politiikkasuositukset 2020:4 \(YTYÄ MAASEUDULLE - hanke, pdf\)](#)

Palveluvelvoite maaseudulla – SGEI palvelujen järjestämisen työkaluna (2015) <https://tem.fi/documents/1410877/2853018/SGEI-s%C3%A4%C3%A4ntelyn+k%C3%A4ytt%C3%B6+Suomessa>

MTT raportti 81 (2013): Maaseudun palvelut valintakauhassa – markkinoiden toimivuus ja SGEI <http://www.mtt.fi/mttraportti/pdf/mttraportti81.pdf>

Lähteet

Blagoycheva, H. (2019). Social Enterprises' Position in Regional Sustainable Development. *Trakia Journal of Sciences*, 17(1), 488–495.

Euroopan komissio (2021a). Komission tiedonanto: EU:n pitkän aikavälin maaseutuvisio – Vahvat, verkottuneet, selviytymiskykyiset ja vauraat maaseutualueet. COM (2021) 345 final. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0345>

Euroopan komissio (2021b). Komission tiedonanto: Vuoden 2020 uuden teollisuusstrategian päivittäminen: vahvemmat sisämarkkinat Euroopan elpymistä varten. COM (2021) 350 final. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0350>

Euroopan komissio (2021c). Komission tiedonanto: Ihmisten hyväksi toimivan talouden rakentaminen: yhteisötalouden toimintasuunnitelma. COM (2021) 778 final. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0778>

Euroopan komissio (2022). Lähi- ja yhteisötalouden siirtymäväylä (Transition Pathway for Proximity and Social Economy). Saatavilla: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/52015>

Euroopan unionin virallinen lehti (2023). Euroopan neuvoston suositus yhteisötalouden toimintaedellytysten kehittämisestä. Sarja C/2023/1344. Saatavilla: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=OJ:C_202301344

Haavisto, I. (2022). Suomi on maalainen – Maaseudulla kytee kriisi, jota kaupunkilaiset eivät tunnista. EVA-analyysi, No 114. Saatavilla: <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2022/10/eva-analyysi-no-114.pdf>

Kattilakoski M. (2015) *Kylien yhteisöllinen palvelutuotanto - paikallista hallintaa palvelujärjestelmämuutoksessa*. Maaseudun uusi aika (23)1, 19–36.

Kattilakoski, M. (2022). Kansalaisosallistumisen muutos maaseudun hyvinvointipalveluissa. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies*, 268. Publications of the University of Eastern Finland. Saatavilla: <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/27327>

Kahila, P., Hirvonen, T., Jolkkonen, A., Kurvinen, A., Lemponen, V., Makkonen, T., Rautiainen, S., Teräs, J., Turunen, E., Copus, A., Lebbing, J., Vester, L., Meijer, M. (2022). Mitä on älykäs sopeutuminen? Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:42. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-173-5>

Kim D. & Lim U. (2017). Social Enterprise as a Catalyst for Sustainable Local and Regional Development. *Sustainability*, 9(8): 1427. Saatavilla: <https://doi.org/10.3390/su9081427>

Kuisma, J. (2013). Kylien liiketoiminta -opas. Suomen kylätoiminta ry. Saatavilla: <https://suomenkylat.fi/content/uploads/2022/10/kylien-liiketoiminta-opas.pdf>

Lehtonen, O., Voutilainen, O., Muilu, T. (2023). Tietoliikenneyhteydet ja kuntien mahdollisuudet hyötyä digitalisaatiosta. *Terra*. Vol 135 Nro 1. Saatavilla: <https://doi.org/10.30677/terra.122269>

Lillberg, P., Jalonen, K., Rautiainen, A., Djakonoff, V., Kostilainen, H., Kainulainen, S., Rilla, N., Naumanen, M., Oksanen, J., Myllyoja, J., Klemelä, J., Ala-Kauhahuoma, M., Salmi, E. (2023) Yhteiskunnan kehittäjät ja uudistajat: Yhteiskunnallisten yritysten sosiaaliset innovaatiot <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-232-9>

Maa- ja metsätalousministeriö (2021). Ajassa uudistuva maaseutu: Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2021–2027. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-382-4>

Maaseutubarometri -tutkimukset [Maaseutubarometri](https://maaseutubarometri.fi) ja [Tietoarkistossa](https://tietoarkistossa.fi).

OECD (2018). *Rural 3.0 People-Centred Rural Policy* (pdf)

OECD (2021). *Drivers of Trust in Public Institutions in Finland* (pdf)

Olmedo, L., van Twuijver, M., & O'Shaughnessy, M. (2021). Rurality as context for innovative responses to social challenges—The role of rural social enterprises. *Journal of Rural Studies*.

Pöyry-Lassila, P. (2017) Palveluiden yhteiskehittäminen ja yhteistuottaminen. Teoksessa Soile Pohjonen, Marika Noso (toim.) *Kansalainen keskiöön!*

Näkökulmia sote-uudistukseen. Helsinki: Kunnallissalan kehittämiskeskitys KAKS. Kunnallissalan kehittämiskeskityksen julkaisujen sarja, 2, 25-31.

Rinne-Koski, K., Hakala, O., Matilainen, A., Lähdesmäki, M. (2020). Kunnille keinoja yhteiskunnallisen yrittäjyyden tukemiseksi alueellaan – Vertaistukea ja vinkkejä teemasta kiinnostuneille kunnille. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.

Rinne-Koski, K., Lähdesmäki, M. (2021). Kuntalaiset palveluita tuottamassa – Maaseudun yhteisöllähtöinen palvelutuotanto kunnan viranomaisten legitimaatiopuhunnan ristiaallokossa. *Focus Localis* 49.3: 41–60.

Suomen Kylät ry:n vuosikertomus 2022. Saatavilla: https://suomenkylat.fi/content/uploads/2023/04/vuosikertomus2022_siv.pdf (viitattu 29.5.2023)

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Palvelut ja etuudet iäkkäille. <https://stm.fi/ikaantyneiden-palvelut>

Työ- ja elinkeinoministeriö (2021). Yhteiskunnallisten yritysten strategia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-884-4>

Työ- ja elinkeinoministeriö (2022). Yrittäjyysstrategia <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-728-1>

Valtiovarainministeriö (2022). Kuntapolitiikka käännekohtassa? Kuntien toimintaedellytysten vahvistaminen ja kuntapolitiikan tulevaisuuden skenaariot <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-910-8>, <https://vm.fi/-/kuntapolitiikka-tarvitsee-pitkajan-teisyytta>

Valtiovarainministeriö (2020). Kansallinen julkisten hankintojen strategia. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

Vehko, T., Kyytsönen, M., Ikonen, J., Koskela, T., Kainiemi, E., Parikka, S. (2022). The use of electronic health and social care services in urban and rural areas in Finland. *Finnish Journal of eHealth and eWelfare*, Vol. 14 No 3. Saatavilla: <https://doi.org/10.23996/fjhw.114017>

YTYÄ Kylä -hanke (01/10/2020 → 30/06/2023). Hankkeen nettisivut: <https://researchportal.helsinki.fi/fi/projects/community-based-social-entrepreneurship-in-rural-villages>

**MAASEUTUPOLITIikka
LANDSBYGDSPOLITIK**

Maa- ja metsätalousministeriö /
Maaseutupolitiikan neuvosto
PL 30
00023 Valtioneuvosto
029 516 2033
maaseutupolitiikka@gov.fi